

Slutrapport

**Förstudie – Kyrkomusik som kulturarv
Avdelningen för kyrkoliv och samhällsansvar**

24 september 2015

Sammanfattning

Kyrkomötet beslutade i november 2013 att bifalla motion 2013:89 som gällde frågan om Svenska kyrkans ansvar för kyrkomusik som kulturarv, samt att etablera ett brett samråd på nationell nivå om kyrkomusikens roll i kulturlivet. Som en del i Kyrkostyrelsens beredning av ärendet har en förstudie genomförts av Lind Andersson Consulting AB på uppdrag av Avdelningen för kyrkoliv och samhällsansvar inom Kyrkokansliet i Uppsala.

Tre begrepp är därmed avgörande för analysen i förstudien: *kyrkomusik*, *kulturarv* samt *samråd*. Utifrån en tolkning av dessa begrepp har en genomgång gjorts av Kyrkoordning för Svenska kyrkan¹, motioner, betänkanden, beslut, litteratur, debattinlägg, artiklar och utredningar med avsikt att få en översikt av fältet. Genomgången har gjorts kronologiskt bakåt, genom intervjuer och skriftliga källor bakåt till 90-talet, samt den senaste formellt fastställda policyn för musiken i Svenska kyrkan (Musiken i Svenska kyrkan. Ett policydokument, Svenska kyrkans församlingsnämnd 1991:2). Vid sidan av policyn är "Kyrkan mitt i musikalivet" (Svenska kyrkans utredningar 2003:3) en viktig källa.

Svenska kyrkan är en viktig aktör inom kulturlivet i Sverige. Efter relationsförändringen mellan kyrka och stat har frågan om kyrkomusiken och dess roll inom kyrkan och i samhället inte uppdaterats.

Denna förstudie föreslår att frågan om Kyrkomusiken som kulturarv samt ett brett samråd om dess roll i kulturlivet bör föregås av en intern diskussion där Svenska kyrkans förståelse av begreppen redovisas. Det är viktigt att den interna diskussionen bidrar till en öppen diskussion samt möjliggör delaktighet i processen. Förstudien rekommenderar därför att en plattform för Svenska kyrkans musik, enligt förebild i frågan kring Svenska kyrkans roll i välfärdssamhället (Svenska kyrkans roll och uppgift i den svenska välfärden – en plattform, KS 2013:4), tas fram genom ett särskilt projekt.

Erfarenheterna från projektet bör sedan analyseras och utvärderas för att eventuellt ligga till grund för organisatoriska förslag om hur musikfrågorna kan hanteras inom Svenska kyrkan framgent. Organiseringen av Svenskakyrkans interna processer måste anpassas till hur det omgivande samhället har organiserats. Kommunera plattformen samt processerna i ett symposium. Processen föreslås inledas med planering hösten 2015, samt avslutas i samband med Svenska kyrkans kyrkomusiksymposium 2018. Kyrkomusiksymposiet kan med fördel utgöra inledningen på "ett brett samråd kring kyrkomusikens framtida roll i samhällets kulturliv."

Förstudioens rekommendationer kan sammanfattas i punktform enligt följande:

- artikulera Svenska kyrkans syn på kyrkomusik och kulturarv,
- utforma en process för det arbetet där delaktighet mellan nationell nivå, stifts- och församlingsnivå beaktas,

---

¹ "Kyrkoordningen". Åtkomstdatum 11 juni 2015. <http://www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen>.

- använd plattformen för Svenska kyrkans roll i välfärdssamhället som målbild,
- avvakta resultatet och erfarenheterna av processen innan formerna för hur musikfrågorna skall hanteras inom Svenska kyrkan fastställs,
- kommunicera plattformen och processen i ett kyrkomusiksymposium.

Göteborg den 24 september 2015,

Johan Norrback
Organist, Fil. dr, Seniorkonsult

Innehåll

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund och syfte	6
1.2 Angreppssätt.....	6
2. Rapport.....	8
2.1 Utgångspunkter	8
2.2 Möjligheter	11
3. Rekommendationer	14
3.1 Utkast till process för plattform för Svenska kyrkans musik.....	14
3.2 Organisatoriska behov och samrådet.....	15
4. De stora dragen	16
BILAGOR.....	17

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Kyrkomötet beslutade i november 2013 att bifalla motion 2013:89 som gällde frågan om Svenska kyrkans ansvar för kyrkomusik som kulturarv, samt att etablera ett brett samråd på nationell nivå om kyrkomusikens roll i kulturlivet (Mot 2013:89, KmSkr 2013:20, Kyrkolivsutskottets betänkande KI 2013:14). Kyrkostyrelsen har därefter beslutat (Ks 2013:7) att ärendet skall beredas inom kyrkokansliet. Avdelningen för kyrkoliv och samhällsansvar inom Kyrkokansliet i Uppsala har uppdraget att bereda frågan.

Denna rapport är ett resultat av en förstudie utförd av Johan Norrback, Lind Andersson Consulting AB, i enlighet med uppdragsbeskrivningen (2015-04-01, dnr Ks 2013/1111) om Svenska kyrkans ansvar för kyrkomusiken som en del av det kyrkliga kulturarvet.

1.2 Angreppssätt

Förstudien har genomförts i huvudsak genom intervjuer med personer som bedömts viktiga för frågeställningen. Parallellt har det gjorts en genomgång av relevanta skriftliga källor. Urvalet av intervjupersoner gjordes initialt i samråd med uppdragsgivaren, men under intervjuerna har även andra namn föreslagits. Listan nedan är alltså ett resultat av hela processen. De skriftliga källorna som använts har hittats genom sökningar i bibliotekskataloger och på webben samt genom att systematiskt arbeta igenom källorna. Källor utanför Norden har av tidsskäl och utifrån en bedömning av relevans i nuläget valts bort. Genomgången sträcker sig tillbaka till 1991 till den senaste formellt fastställda policyn musiken i Svenska kyrkan.

Intervjuade personer:

Jonas Andersson	f.d. VD, Framtidens kultur
Anna Maria Böckerman	Kantor, f.d. sekr. arbetsgruppen för psalmbokstillägg, Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
Markus Dahlberg	enhetschef, Enheten för kulturarvsstöd
Jonas Eek	utgivningschef, Verbum
Erika Hedenström	kultursekreterare, Kyrkokansliet
Ragnar Håkansson	f.d. musikkonsulent, Kyrkokansliet
Boel Hössjer-Sundman	handbokskommittén
Johannes Landgren	organist, KMR
Benny Marcel	f.d. tf. VD, Kulturrådet

Ola Sigurdson	föreståndare, Centrum för kultur och hälsa, Göteborgs universitet
Peter Sjunnesson	programchef, Svenska kyrkans utbildningsinstitut
Ingela Sjögren	ordförande, KMR
Ingegerd Sjölin	handbokskommittén
Henrik Tobin	handbokskommittén
Marit Torkilson	musikkonsulent, Kyrkokansliet
Mattias Wager	domkyrkoorganist, Kungl. musikaliska akademien

2. Rapport

2.1 Utgångspunkter

I kyrkomötesmotionen används tre begrepp vilka är avgörande för hur motionen kan tolkas och hur ärendet kan beredas och utföras framgent. Det är begreppen *kyrkomusik*, *kulturarv* samt *samråd*. Utifrån en tolkning av dessa begrepp har en genomgång gjorts av Kyrkoordning för Svenska kyrkan², motioner, betänkanden, beslut, litteratur, debattinlägg, artiklar och utredningar med avsikt att få en översikt av fältet. Genomgången har gjorts kronologiskt bakåt, genom intervjuer i nutid och skriftliga källor, till 90-talet och den senaste formellt fastställda policyn musiken i Svenska kyrkan. Arbetet har av praktiska skäl och med hänsyn till ramarna för förstudien begränsats till den nordiska kontexten. Förstudien menar att en tydlig bild framträder ur materialet, och som nedan utmynnar i ett antal konkreta rekommendationer.

Kyrkomusik

Det finns en omfattande diskussion både internationellt och nationellt om begreppet kyrkomusik och relationen mellan teologi och musik. I denna förstudie förstås med kyrkomusik den musik som Svenska kyrkan använder i sin verksamhet. Detta är en bred och inkluderande definition, och som medvetet undviker genrediskussionen, att det skulle finnas en viss stil eller repertoar som kan klassificeras som kyrkomusik. En del begränsningar introduceras med anledning av det sammansatta ordets efterled *musik* och dess karaktäristika som konst. Att säga att all musik i kyrkan vore kyrkomusik, eller kyrklig musik, är att gå för långt. Även om musik alltid används i en kontext som ger musiken en funktion och mening, så är musiken inte alltid fri från andra konnotationer eller yttre referenser. Naturligtvis finns det också musik som egentligen bara har kyrkliga konnotationer, men nu gäller diskussionen snarare den musik som förs in i kyrkan. Kontexten innefattar både människor och deras referensramar, samt platsen för musiken. Dessa förutsättningar kan beskrivas som antropologiska, dvs. vara relaterade till vad det innebär att det är människor som är aktörer med särskilt fokus på de sociala och kulturella perspektiven. Genom dessa förutsättningar kan det därför finnas musik som är olämplig i kyrkans verksamhet p.g.a. yttre referenser eller konnotationer. Att fastslå vilken musik det kunde vara låter sig inte göras eftersom kontexten med dess referensramar inte är statisk, varken i tid eller i en given situation på en given plats. Dessa yttre föränderliga förutsättningar kräver lyhörddhet från både ledning och de personer som har uppdraget att arbeta med Svenska kyrkans musik.

Förledet i det sammansatta ordet kyrkomusik är *kyrko*, och därför direkt berört av vilka de aktuella teologiska ramarna för kyrkan är. Musik och teologi, eller t.o.m. konst och teologi, är i Sverige ett relativt utvecklat område medan det internationellt finns en hel del forskning inom fältet³, t.o.m. nätverk⁴. Frågan har givetvis diskuterats inom Svenska kyrkan vid olika tillfällen. Den berördes på ett naturligt sätt i den omfattande utredningen om *Kyrkan mitt i musiklivet: utredningen om kyrkomusikens ställning som en del av det offentliga musiklivet i*

² "Kyrkoordningen". Åtkomst datum 11 juni 2015. <http://www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen>.

³ Se t.ex. Lundblad 2012 och Petersson 2013, kap 3, för en översikt.

⁴ Ett exempel på nätverk är följande: "Music Theology - Durham University". Åtkomst datum 01 juni 2015. <https://www.dur.ac.uk/musictheology/>.

Sverige (2003). Men redan 1991 fastställde dåvarande Svenska kyrkans församlingsnämnd dokumentet *Musiken i Svenska kyrkan – ett policydokument* (1991:2). Syftet med dokumentet var att möta det behov som fanns på fältet av vissa riktlinjer, men man kan nu i efterhand svårligen se att dokumentet med den disposition och det innehåll det har kan användas som ett policydokument. Inte i den betydelsen att en policy skall kortfattat sammanfatta en del tydliga utgångspunkter för berört verksamhetsområde. Dokumentet verkar inte heller ha fått genomslag inom Svenska kyrkan eller i diskussionen.

På senare tid har frågan om kyrkomusik aktualiserats i samband med arbetet med kyrkohandboken. En del utgångspunkter finns artikulerade i *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp*, men eftersom det arbetet fokuserar på kyrkans reglerade gudstjänster så faller en stor del av de sammankomster eller arrangemang där musiken spelar en avgörande roll utanför resonemanget.

En helhetssyn saknas på musikens funktion och roll i Svenska kyrkans verksamhet trots att det alltså finns en del arbete som gjorts internt inom Svenska kyrkan.

Kulturarv

I samband med relationsförändringen mellan Svenska kyrkan och staten år 2000 reglerades hur underhållet av kyrkobyggnaderna samt finansieringen av dessa skulle lösas. Kyrkobyggnaderna är ett unikt byggnadsbestånd som har en framträdande plats i den svenska historien och i dagens kulturmiljövård.⁵ Detta gäller främst den materiella delen av kulturarvet. Den svenska lagstiftningen på området, vilket inbegriper kyrkobyggnaderna, är stark och omfattande.⁶

År 2011 ratificerade Sverige UNESCOs konvention gällande det immateriella kulturarvet,⁷ och därmed bör även andra aspekter av kulturarv inkluderas i begreppet. Dock är den processen ännu ung, och diskussionen har ännu inte fått en bredare spridning. Frågan om det immateriella kulturarvet behandlades dock redan i ett bland flera andra seminarier på konferensen "Kyrkan mitt i musiklivet – musiklivet mitt i kyrkan", vilken anordnades i Linköping 5-6 november 2008. Arrangör var bl.a. Kyrkokansliet i Uppsala. Konkret var frågan i det seminarium som leddes av undertecknad huruvida kyrkoantikvarisk ersättning även skulle gälla musikframföranden. Är det viktigt att reglera, och ekonomiskt stödja, framförandet av t.ex. Johann Sebastian Bachs Matteuspässionen på långfredagar? Seminariet kom fram till att det inte är den specifika repertoaren som är det immateriella kulturarvet, snarare att traditionen och bruket av musik är det immateriella musikaliska kulturarvet i Svenska kyrkan. Som ett resultat av hela konferensen presenterades en appell. Den sammanfattar konferensen i fyra punkter, där den sista punkten har direkt bäring på frågan om kyrkomusik som kulturarv:

---

⁵ Se s. 99ff i Hössjer Sundman 2007.

⁶ Skyddet av byggnader, inventarier och miljöer regleras bl.a. i "Kulturmiljölag (1988:950)". Åtkomstdatum 01 juni 2015. <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19880950.HTM>.

⁷ För en översikt över läget ur ett svenskt perspektiv se Institutet för språk och folkminnen (2014). Levande traditioner. Slutrapport om tillämpningen av Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet i Sverige. Redovisning av regeringsuppdrag Ku2010/1980/KT. Åtkomstdatum 01 juni 2015. <http://www.sprakochfolkminnen.se/om-oss/unescouppdraget/aktuellt-om-unesco/nyheter-unesco/2014-03-13-slutrapporten-levande-traditioner-ar-klar.html>.

- Samverkan och samarbete mellan organisationer och arrangörer på alla nivåer – nationellt, regionalt och lokalt – är nödvändigt för att säkerställa att musiklivets resurser används på bästa sätt.
- Kyrkan har en viktig uppgift när det gäller rekrytering och utbildning av musiker. Svenska kyrkan har såväl rum som verksamhet som utgör en betydande spelplats för blivande musiker.
- Kyrkomusikerns uppdrag måste förtydligas, både för det inre arbetets skull och för synligheten i det övriga musiklivet.
- Svenska kyrkan behöver formulera sin identitet också i relation till kulturfrågorna för att samverkan och samarbete inom svenskt musikliv skall kunna stärkas.⁸

Här framstår det tydligt att det utöver gudstjänster finns en stor mängd tillfällen där musiken har en viktig funktion. Det gäller allt från musiken i kyrkans pedagogiska verksamhet i olika åldrar till frågan om rekrytering av nästa generations musiker. Det gäller verksamheten i alla körer och ensembler, samt all instrumental musik. Det finns en omfattande utåtriktad verksamhet där musiken har en framträdande roll. En tydlighet inifrån kyrkan med sin egen musikaliska identitet är en förutsättning för att sedan kunna vara tydlig utåt i samverkan med kulturlivet i samhället i övrigt. Enligt konferensen är det just musikens naturliga plats i kyrkans verksamhet, själva musicerandet, som är det kyrkliga kulturarvet.

Samråd

I motionen nämns att samrådet skall ske "kring kyrkomusikens framtida roll i samhällets kulturliv". Därmed klargörs att det inte är ett samråd inom Svenska kyrkan utan ett samråd med andra aktörer inom kulturlivet. Här finns en lång rad möjliga dialogparter, men att inleda ett samråd innan man internt vet vad man menar med kyrkomusikens roll i kulturlivet är inte fruktbart. Ett nationellt samråd bör genomföras, särskilt med tanke på Svenska kyrkans dominerande roll inom musikproduktion och som arbetsgivare inom frilanssektor, men det bör göras efter att man internt genomlyst och fastställt under vilka förutsättningar som samrådet sker. Vad är Svenska kyrkans syn på kyrkomusiken inom kulturlivet? Här är det viktigt med en egen artikulerad syn på kyrkomusikens roll i kulturlivet för att dialogen med aktörer i det övriga kulturlivet skall kunna föras på ett konstruktivt sätt. En tydlig självbild skapar en god utgångspunkt för en förståelse av ett annat perspektiv eller en annan syn på kyrkomusikens roll.

Det är också viktigt att notera att samhället också har genomgått en strukturell förändring när det gäller organisationen och finansieringen av t.ex. den statliga kulturpolitiken. Regionerna har fått en större roll vad gäller anslagsfördelningen, och därmed behöver Svenska kyrkan uppdatera sin syn på hur hon i och genom sin egen organisation (nationell nivå – stiftsnivå – församlingsnivå) agerar i den förändrade samhällsstrukturen. Det räcker därför inte att diskutera hur den nationella nivån, representerad av Kyrkostyrelsen och Kyrkokansliet, skall

---

⁸ Mejlbilaga "Linköpingappell" i mejl från Marit Torkelson, 26 april 2012.

gå tillväga. Dessutom är inte alltid de organisatoriska lösningarna kongruenta varvid man måste ha en beredskap att det lokalt kan finnas behov av olika lösningar beroende på hur t.ex. den regionala modellen har genomförts i olika delar av landet, eftersom region- och stiftsgränser inte alltid sammanfaller. Dock är det ju så att det är huvudsakligen på församlingsnivå som den kulturella verksamheten sker, och det behöver vara tydligt i arbetet med en effektiv organisering av verksamheten. Kyrkostyrelsen har ett tydligt uppdrag enligt kyrkoordningen "att verka för ett rikt och mångfaldigt kulturliv som främjar dialogen kring religion och livstolkning" (KO 10 kap. § 3), men det uppdraget kan bara genomföras tillsammans med stift och församlingar eftersom det är där kärnverksamheten bedrivs.

Inom Svenska kyrkan finns redan god kunskap om och praktisk erfarenhet av att anpassa sin verksamhet efter hur de beslutande strukturerna inom stat, länsstyrelse och kommun har utformats. Den kunskapen finns inom kultur- och byggnadsvården. Stiftsantikvarierna är vana att förhålla sig till att man kanske måste etablera kontakt med flera länsstyrelser i sitt dagliga arbete då de geografiska gränserna inte sammanfaller. Det finns också intressanta exempel hur personella resurser kan komma flera till godo genom nätverkande. Det finns särskild expertis på fältet inom så olika områden som textilier, arkitektur, orgelbygge, etc. Hur ser det ut inom musik- och kulturfältet? I de fall där man kan identifiera en tydlig kompetens av nationellt intresse borde man överväga att utveckla former för att tillgängliggöra dem inom Svenska kyrkan nationellt, kanske i form av att utse särskilda resurstift för vissa frågor samt tilldela extra resurser för sådana uppdrag. Detta kunde vara en framtida dynamisk form av samarbete mellan den nationella nivån och stiftet, där stiftet av naturliga skäl är närmast verksamheten och sannolikt känner församlingarnas konkreta behov bäst.

2.2 Möjligheter

Diskussionen om förhållandet mellan teologi och musik är på inget sätt ny i kyrkohistorien, men den behöver återupptas och återerövas med jämna mellanrum. Svenska kyrkan är ett trossamfund som regleras i juridisk mening i *Kyrkoordning för Svenska kyrkan*, men påverkas givetvis även till stor del av tradition och praxis. En stor och naturlig del av Svenska kyrkans verksamhet innehåller också konstnärliga uttryck, och i och med det berörs hon också av den konstsyn som är rådande i samhället. För att kunna kommunicera med det omgivande samhället måste man därför först internt etablera en tydlig identitet med avseende på kyrkomusiken, eller snarare förhållandet inom Svenska kyrkan mellan musik och teologi. Det är helt klart att denna fråga inte är ny, och att man 1991 gjorde ett försök att just göra det med dokumentet "Musiken i Svenska kyrkan – ett policydokument".

Forskningen inom kulturarvssektorn har idag ett kritiskt förhållningssätt till begreppet kulturarv. Det är kanske lättare att ha ett kritiskt förhållningssätt om man inte har ett direkt förvaltande ansvar som t.ex. Svenska kyrkans ansvar för kyrkobyggnaderna. Kyrkomusiken, men också annan musik som någon institution förvaltar, har också ett kulturarvsvärde. Detta gäller oavsett om man vill diskutera konst som kulturarv, med tyngdpunkt på att förvalta en historia, eller att utveckla ett nytt konstuttryck. Att förvalta kan inte bara betyda att förvara utan bör nog också innehålla ett drag av att utveckla då kontexten för kulturarvet och omvärlden inte är statisk. Om detta är utgångspunkten för en kulturarvssyn bör man alltså ha ett aktivt förhållningssätt för att kunna hantera förändring, och då avses främst förändring utifrån. Initierad förändring inifrån, eller förnyelse, fungerar sällan eller aldrig inom konstfältet om syftet är att skapa god konst. Man kan inte organisera fram kvalitativa konstverk, eller

beställa förnyelse. Det är ett grundläggande karaktärsdrag inom konsten. Det är förståeligt att en viss frustration då kan uppstå eftersom tid som enda filter för kulturarv och kvalitet inte följer uppsatta principer utan har sin egen logik. Det finns dock metoder för att skapa gynnsamma förutsättningar för utveckling och förnyelse, och på så sätt kan man till viss del påverka riktningen på förnyelsen. Inom kultursektorn används olika finansieringsformer för att ge tid åt konstnärer att fokusera på en uppgift. Allt från initieringsmedel, konstnärsstipendier med olika tidshorisonter, beställningsuppdrag till erkännande av konstnärlig verksamhet i efterskott genom utmärkelser. Detta är en beprövad metod inom sektorn, och något som faktiskt Svenska kyrkan redan gör i viss omfattning genom sitt kulturstipendium och olika beställningsverk, men kanske kan verktygslådan utvecklas. Ett sådant uppdrag vore naturligt att utveckla på kyrkokansliet där det redan finns personella resurser med bredd inom kulturområdet.

När samhället utvecklas och förändras väcks frågan hur samhället i övrigt känner igen sig i kyrkan. Inom högskolesektorn används begreppet breddad rekrytering bl.a. med avseende på denna aspekt. Här uppstår dock ett problem om rekrytering till en verksamhet egentligen leder till assimilation – d.v.s. att göra lika. Breddad rekrytering som förändringsagent för en verksamhet kräver att man låter dem man rekryterar förändra verksamheten inifrån. Detta tar tid. I synnerhet när det gäller kulturarv. En kort tillbakablick de senaste 60 åren på musiken i Svenska kyrkan visar exempel på att både samtida konst-musik och flera andra genrer har influerat dagens musik. Man kan nämna allt från Sven-Erik Bäck's motetter, Britt G. Hallqvists och Egil Hovlands unika samarbete, anglikansk Evensong, Taizé-sångerna, bibelvisor och lovsånger, eller den gospelmusik som inspirerad av dess amerikanska motsvarighet faktiskt fått något av en egen nordisk karaktär.

Frågan om kyrkomusiken i Svenska kyrkan, inklusive kyrkomusiken som en del av det kyrkliga kulturarvet, behöver först beredas internt innan en dialog eller samråd etableras med det omgivande samhället. För en sådan intern diskussion föreslås dokumentet "*Svenska kyrkans roll och uppgift i den svenska välfärden – en plattform*"⁹ utgöra målbild. En blivande plattform bör ha en stark förankring inom Svenska kyrkan, och genom hög trovärdighet internt, därmed också få det externt. Förankringen internt bör ske genom att de som främst berörs inbjuds att vara aktiva i processen. Huvudintressenter torde vara präster och kyrkomusiker. Naturligtvis berörs övrig personal såsom pedagoger och diakoner, men man kan konstatera att det finns några exempel på skärningspunkter i kyrkoordningens 17 kapitel om Gudstjänstliv där präst och kyrkomusiker är huvudaktörer (se t.ex. KO kap 17, t.ex. § 8 och 10, jfr även KO kap 18, § 4). Förstudien's förslag är därför att man inbjuder alla musikkonsulenter, eller handläggare, vid stiftet samt deras motsvarigheter bland teologerna. Dessutom alla domkyrkomusiker, d.v.s. den del av kyrkomusikkåren som de facto har en mycket hög musikalisk kompetens. Representanter från Svenska kyrkans utbildningsinstitut samt Kyrkokansliet bör även ingå i processen. För att säkerställa att alla församlingsperspektiv kommer till tals bör gruppen dessutom kompletteras. Dessa kompletterande präster eller teologer, kyrkomusiker eller forskare kunde få nomineras av

---

⁹ Antagen av Kyrkostyrelsen 2013 (Ks2013:4). PDF utgiven av Kyrkokansliet, Uppsala. Se litteraturlistan i bilagedelen sist i detta dokument för en nedladdningslänk.

varje församlingsanställd präst eller kyrkomusiker. Syftet med nomineringsprocessen är att identifiera präster och teologer samt kyrkomusiker som har hög trovärdighet på fältet.

Som katalysator för diskussionerna föreslås att externa gäster (Nordisk expertis inom fältet) introducerar olika perspektiv på musik och teologi. Syftet med externa gäster är att främja en sakdiskussion, och därmed undvika form- och strukturdiskussioner av typen "Skall vi återinföra musikrådet?" och "Vem skall sitta i ett sådant råd?". Formfrågorna följer naturligt när sakfrågan närmar sig sin slutliga form.

Innan plattformen fastställs av Kyrkostyrelsen kan den med fördel utgöra utgångspunkten för en remissomgång där man vänder sig till de intressenter som står Svenska kyrkan nära. Exempelvis utbildningsinstitutioner (folkhögskolor, högskolor och universitet), Kyrkomusiker- nas riksförbund, Sveriges kyrkosångsförbundet, och andra organisationer.

Kommunicera informationen om slutresultatet av processen på bred front genom att föra ut den till kärnverksamheten i församlingar, i ett särskilt symposium om musik och teologi i samband med Svenska kyrkan kyrkomusiksymposium 2018. Kyrkomusiksymposiet kan med fördel utgöra inledningen på "ett brett samråd kring kyrkomusikens framtida roll i samhällets kulturliv."

3. Rekommendationer

Frågan om hur Svenska kyrkan på nationell nivå skall ta ansvar för kyrkomusiken som kulturarv kräver att man först definierar musikens roll i Svenska kyrkan. Med en tydlig identitet kan man inleda en dialog med det övriga samhället.

1) etablera ett tidsbegränsat projekt för att leda processen för att ta fram Svenska kyrkans plattform för musik.

Dialogen, eller samrådet, om kyrkomusikens framtida roll i samhällets kulturliv har också ett organisatoriskt perspektiv. Den nya statliga modellen för finansiering av kulturen i Sverige kräver att Svenska kyrkan gör en analys av sin interna organisation för att möta denna förändring.

2) utvärdera processen för arbetet med Svenska kyrkans plattform för musik med särskild hänsyn till representativitet och organisatoriska behov inom Svenska kyrkan.

Rapportera resultatet av processerna i ett särskilt kyrkomusiksymposium senast 2018.

3.1 Utkast till process för plattform för Svenska kyrkans musik

För att plattformen skall vara förankrad i organisationen bör den tas fram i en process där de som skall arbeta efter plattformen är väl representerade (bottom-up). Förslag är därför att följande personalgrupper/funktioner inbjuds att delta i arbetet:

- alla musikkonsulenter eller motsvarande vid stift, samt representant från Utbildningsinstitutet och Kyrkokansliet
- alla gudstjänsthandläggare eller motsvarande vid stift, samt representant från utbildningsinstitutet och handbokskommittén,
- ytterligare 6 personer, tre musiker och tre teologer (3+3), utses. De skall tillgodose behovet av ett annat perspektiv, och torde med fördel hämtas från utbildningssektorn och akademien eller det fria musiklivet. De nomineras fritt av anställd i ngn av Svenska kyrkans församlingar. Anställd får bara nominera en (1) musiker och en (1) teolog.

Projektets leds av en styrgrupp som utses av Kyrkostyrelsen och består av tre personer: ordförande (en biskop), samt två ledamöter. Vid behov adjungeras nödvändig sakkompetens till gruppen.

Den operativa ledningen av projektet består av en projektledare samt en projektsekreterare.

Kärnprocessen består huvudsakligen av tre seminarier:

- seminarium 1: information om processen och inledande presentation av inbjudna gäster (Nordisk expertis inom musik och teologi);
- seminarium 2: återsamling med diskussion om 4-8 punkter i underlag som sänts ut i förväg;
- seminarium 3: sista samlingen med uppgift att fastslå ett förslag till plattform för kyrkostyrelsen att ta ställning till.

Projekttiden är 8–10 månader, där förberedelsearbete och efterarbete behöver en längre tidshorisont än själva arbetet med de inbjudna deltagarna. Den senare delen bör inte utsträckas i tid över ett längre uppehåll såsom sommarsemester, utan diskussionen och tankeprocessen bör ske i ett relativt sammanhållet tidsfönster på ca 5-6 månader (en termin).

Resursbehovet uppskattas till ca 100 % av en årsarbetstid (fördelas mellan projektledning och projektstöd). Styrgrupp, samt övriga deltagare med anställning inom Svenska kyrkan, deltar inom ramen för sin anställning eller sitt uppdrag. Kostnader för de inbjudna gästerna finansieras inom projektbudget.

3.2 Organisatoriska behov och samrådet

Det finns en mängd externa parter som Svenska kyrkan bör ha kontinuerlig dialog med. Allt från myndigheter till intresseorganisationer. Svenska kyrkans tredelade organisation (nationell nivå – stiftsnivå – församlingsnivå) har naturliga kontaktytor mot dessa, men det finns ett behov av en samordnande funktion inom Svenska kyrkan. Tidigare fanns det ett musikråd på nationell nivå, men det är bättre att först identifiera vilken typ av frågor som måste hanteras innan man fastställer formen för en sådan process. D.v.s. är ett musikråd den bästa formen, utifrån dagens förutsättningar, att hantera dessa frågor? I förstudien har frågan berörts, och det finns anledning att återkomma till den i en djupare analys. Troligen behövs en mer differentierad process med en kombination av en grupp på nationell nivå som har ett samordnande och kvalitetssäkrande uppdrag, men i nära dialog med övriga nivåer inom Svenska kyrkan.

I en dialog med vissa organisationerna i samhället är det naturligt att ärkebiskop eller generalsekreterare initierar eller för dialogen (t.ex. kulturdepartementet), medan det i andra fall bör vara någon med direkt koppling till verksamhet som är aktiv i samtalet. I många fall bör nog en kombination av dessa nivåer övervägas. Formerna för samrådet bör också differentieras. Här torde spännvidden vara från samtal i en mindre grupp till samarbeten genom symposier och festivaler.

4. De stora dragen

Svenska kyrkan är en viktig aktör inom kulturlivet i Sverige. Efter relationsförändringen mellan kyrka och stat har frågan om kyrkomusiken och dess roll inom kyrkan och i samhället i övrigt inte hunnit bearbetas utifrån rådande förutsättningarna. Förstudioens rekommendationer kan sammanfattas i punktform enligt följande:

- artikulera Svenska kyrkans syn på kyrkomusik och kulturarv,
- utforma en process för det arbetet där delaktighet mellan nationell nivå, stifts- och församlingsnivå beaktas,
- använd plattformen för Svenska kyrkans roll i välfärdssamhället som målbild,
- avvakta resultatet och erfarenheterna av processen innan formerna för hur musikfrågorna skall hanteras inom Svenska kyrkan fastställs,
- kommunicera plattformen och processen i ett kyrkomusiksymposium.

Utkast till övergripande tidsramar

	Jan 2016	V 2016	H 2016	V 2017	H 2017	V 2018	H 2018
Planering av process kring plattform	X						
Process kring plattformen			X				
Utvärdera processen kring plattform			X	X			
Förslag till organisering av kyrkomusikfrågorna				X	X		
Remiss av plattform och organisation					X		
Kyrkostyrelsens beslut om plattform och organisation					(X)	X	
Symposium						X	

(X) = kan ev. tidigareläggas.

BILAGOR

Litteraturlista

Agrell, Britt Louise, och Kerstin Kyhlberg Engvall, red. *Kyrkan mitt i musikkivet*. Svenska kyrkans utredningar 2003:3. Uppsala: Svenska kyrkan, Kyrkostyrelsen, 2003.

Bromander, Jonas, Gunnel Fagius, Cathrine Ingman, Britt Louise Agrell, och Kerstin Kyhlberg Engvall. *Kyrkan mitt i musikkivet: utredningen om kyrkomusikens ställning som en del av det offentliga musikkivet i Sverige. Bilaga*. Svenska kyrkans utredningar 2003:3. Uppsala: Svenska kyrkan, 2003.

Böckerman, Anna Maria. "Musiken i kyrkohandboksforlaget". *Svenskt Gudstjänstliv* 89, nr 0 (03 mars 2015). <http://journals.lub.lu.se/index.php/sgl/article/view/12020>.

Ekenberg, Anders. *Det klingande sakramentet: om musiken i gudstjänsten*. Redigerad av Sveriges kyrkliga studieförbund. Älvsjö: Verbum i samarbete med Sveriges kyrkliga studieförb. (SKS), 1984.

Holte, Ragnar. "Klingande sakrament Augustinska och aktuella teologiska perspektiv på musik". *Svenskt Gudstjänstliv* 76, nr 0 (09 mars 2015). <http://journals.lub.lu.se/index.php/sgl/article/view/12066>.

Håkanson, Ragnar. *Att rätt fira sin gudstjänst: Gudstjänstens relevans för kyrkan och för den kyrkotillhörige sett ur anställdas och förtroendevaldas perspektiv*, 2014. Weblänk på <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A688404&dsid=-6128>.

Håkansson, Ragnar, och Svenska kyrkan, red. *Åtta röster om musik och teologi*. Stockholm : Uppsala: Verbum ; Svenska kyrkan, 2006.

Hössjer Sundman, Boel, och Svenska kyrkan, red. *Levande arv: teologisk eftertanke och praktiska råd vid förändring och bevarande av kyrkobyggnader*. Uppsala : Stockholm: Svenska kyrkan ; Verbum, 2007.

"Kulturmiljölag (1988:950)". Åtkomstdatum 01 juni 2015. <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19880950.HTM>.

"Kyrkans musikkiv". Åtkomstdatum 01 juni 2015. <http://www.rikareliv.info/Kyrkans%20musikkiv.htm>.

"Kyrkoordningen". Åtkomstdatum 11 juni 2015. <http://www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen>.

Landgren, Johannes. "Den tjänande funktionen. Kyrkomusikens konstnärliga gestaltning i estetiskt, samhälleligt och teologiskt hänseende". *Svenskt Gudstjänstliv* 87, nr 0 (22 mars 2013). <http://journals.lub.lu.se/index.php/sgl/article/view/6150>.

Lundblad, Jonas. "Människa och religion i klangens värld. Nutida vägar mot en teologisk musikkestetik". *Svenskt Gudstjänstliv* 87, nr 0 (22 mars 2013). <http://journals.lub.lu.se/index.php/sgl/article/view/6155>.

Löfberg, Maria. "Musiken i kyrkohandboken – kan vi gå vidare?". *Svensk kyrkotidning* 2014, nr 5 (16 maj 2014). <http://svenskkyrkotidning.se/artikel/musiken-i-kyrkohandboken-kan-vi-ga-vidare/>.

"Music Theology - Durham University". Åtkomstdatum 01 juni 2015.
<https://www.dur.ac.uk/musictheology/>.

Petersson, Lena. *Kärlekens måltid: om mässans och musikens teologi*. Lund: Arcus, 2013.

Sjökvist, Gustaf. "Kyrkomusik för 2000-talet. Sven-David Sandström i Bachs fotspår". *Svenskt Gudstjänstliv* 87, nr 0 (22 mars 2013). <http://journals.lub.lu.se/index.php/sgl/article/view/6154>.

"Slutrapporten Levande traditioner är klar - Institutet för språk och folkminnen". Åtkomstdatum 01 juni 2015. <http://www.sprakochfolkminnen.se/om-oss/unescoupdraget/aktuellt-om-unesco/nyheter-unesco/2014-03-13-slutrapporten-levande-traditioner-ar-klar.html>.

"Svenska kyrkans roll och uppgift i den svenska välfärden – en plattform". Svenska kyrkan, Kyrkokansliet. Åtkomstdatum 12 juni 2015.
<https://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCcQFjABahUKEwjmuZ6W9YnGAhVECCwKHQIBBUY&url=http%3A%2F%2Fwww.svenskakyrkan.se%2Fdefault.aspx%3Fid%3D1264630&ei=LbB6VabvM8SQsAGCgpSwBA&usg=AFQjCNE1pkd6yAMp0iZ2xo72evietPpPjw&bvm=bv.95515949,d.bGg>

"Svensk Kyrkotidning » Musikens teologi och det gåtfulla folkets identitet". Åtkomstdatum 01 juni 2015.
<http://svenskkyrkotidning.se/artikel/musikens-teologi-och-det-gatfulla-folkets-identitet/>.

Tobin, Henrik. *Den underbara harmonin: aspekter på musikens teologi*. Stockholm: Verbum, 1996.

———. , red. *Musiken i Svenska kyrkans församlingar*. Stockholm: Verbum, 2001.

Linköpingsappell

Kyrkan mitt i musiklivet – musiklivet mitt i kyrkan

Kyrkan mitt i musiklivet – musiklivet mitt i kyrkan var temat för en konferens i Linköping i slutet av 2008. En mycket stor del av det svenska musiklivet – både inom och utanför Svenska kyrkan – fanns representerat av totalt 130 personer.

Konferensen kan sammanfattas i fyra punkter:

- *Samverkan och samarbete* mellan organisationer och arrangörer på alla nivåer – nationellt, regionalt och lokalt – är nödvändigt för att säkerställa att musiklivets resurser används på bästa sätt.
- Kyrkan har en viktig uppgift när det gäller *rekrytering och utbildning* av musiker. Svenska kyrkan har såväl rum som verksamhet som utgör en betydande spelplats för blivande musiker.
- *Kyrkomusikerns uppdrag* måste förtydligas, både för det inre arbetets skull och för synligheten i det övriga musiklivet.
- Svenska kyrkan behöver formulera sin *identitet* också i relation till *kulturfrågorna* för att samverkan och samarbete inom svenskt musikliv skall kunna stärkas.

För arbetsgruppen:

Gunnel Fagius
Projektleddare för konferensen

